

10. Hafta

Uluslararası Örgütler

Uluslararası Örgüt Nedir?

- Çoklu tarafın girişimiyle oluşturulmuş uluslararası alanda faaliyet gösteren yapılara denilmektedir. Bu örgütler devletler ya da devlet dışı aktörler tarafından meydana getirilebilmektedir.
- Kendilerini kuran taraflardan ayrı olarak bir kişiliği bulunmaktadır.
- Çeşitli amaçlar için meydana gelmiştir. Bu amaçlar bir ya da birden çok olabilmektedir.

-
- Uluslararası aktör olarak kabul edilmektedir. Kendilerini oluşturan devlet, sivil toplum ya da mercilerden bağımsız politika oluşturabilme ve yürütebilme yeterlilikleri vardır.
  - Çeşitli yapılara, organlara, birimlere ve temsilciliklere sahiptirler.
  - İlgili, yetki ve çalışma alanına giren konularda uluslararası etki oluşturur ve diğer aktörlerle iletişim içinde bulunur.

Uluslararası Örgütlerle İlgili ilk tanım

- Uluslararası Hukuk Komisyonunun tanımı;

Uluslararası örgüt, andlaşma ile kurulan, bir anayasası ve ortak organları olan, üye devletlerden ayrı bir şahsiyeti bulunan ve andlaşma yapma ehliyetine sahip uluslararası hukukun öznesi olan devletler birliğidir.

Uluslararası Örgütlerin Arkasındaki Mantık Nedir?

- Uluslararası alandaki sorunların çözülmesi,
- Uluslararası alandaki işbirliğinin artırılması,
- Çeşitli aktörlerin bir çatı altında bir araya gelmesinin sağlanması,
- Uluslararası alanda devletlerin ötesinde varlıkların oluşturulması,
- Küresel düzeydeki tehlike ve fırsatların takip edilmesi,
- Bireysel bazda başarılı olunamayan konularda devletlerin bir birlikteliğe ihtiyaç duyması.

Tarihsel açıdan uluslararası örgütler...

- Tarih boyunca çeşitli siyasal varlıklar ve toplumlar arasında işbirliği faaliyetleri, ittifaklar, koalisyonlar, toplantılar, zirveler, anlaşma ve uyum birlikleri yapılmıştır. Güvenlik, ticaret ve din ilişkileri ön planda olmuştur.
- Fakat bugün bildiğimiz anlamda uluslararası örgütlerin oluşması için devletlerin ve hukuksal düzenlemelerin ortaya çıkması gerekmiştir.

Uluslararası örgütlerin yaygınlaşması...

- Uluslararası alandaki gelişmelerin yeni konu alanlarına hitap edecek yeni aktörler gerektirmesi,
- Devletler arasındaki uyumsuzluk, çatışma ve savaşlar artması,
- Sorunların çözümü için birliktelik mercilerine ihtiyaç duyulması,

Uluslararası örgüt türleri;

- Devletler veya Hükümetler Arası Örgütler
- Hükümet Dışı Örgütler

Devletler Arası Örgütler

- Devletlerin bir araya gelerek oluşturdukları örgütlerdir. Hükümetler Arası Örgüt tanımlaması da yapılır.
- Bir kurucu anlaşma vardır.
- Kendisini oluşturan devletler dışında bir kişiliği ve aktör rolü vardır.
- Hukuki ve tüzel bir kişiliktir

- Kendisini oluşturan hukuki düzenlemeler, organlar ve çalışma birimlerinden oluşan kurumsal yapısı bulunmaktadır.
- Her ne kadar kendilerini oluşturan devletlerin politika ve çıkarlarından etkilenseler de özerk bir yapıya sahiptirler. Bağımsız politikaları bulunmaktadır.
- Üye sayıları değişebilmektedir. Devletler kuruluş aşamasında yer alabilirler, daha sonra da üye olabilirler.
- Bölgesel ya da küresel bazda faaliyet gösterebilirler.

Uluslararası Örgütlerin Temel Özellikleri

- Bir anlaşmayla kurulurlar. Akit ve irade ile meydana gelmektedirler.
- Uluslararası örgütler kurumsaldır, süreklidir, organları ve karar mekanizmaları vardır.
- Hukuki şahsiyetleri vardır. Her uluslararası örgüt, uluslararası hukuk kişisidir. Amaçlarını gerçekleştirmek için yetkiyi bu hukuki ehliyetten alırlar.
- İşlevsel kuruluşlardır. Devletlerin tek başlarına yapamadıkları işleri beraber yapmak için bu tür örgütleri kurarlar.
- İşbirliği meydana getirmek için oluşturulurlar. Temel amaç kurucuları ve üyeleri bir araya getirerek belirli konuda yardımlaşmaktır.

Örnek Örgütler:

- Milletler Cemiyeti
- Birleşmiş Milletler
- Avrupa Birliği
- Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
- Uluslararası Para Fonu
- İslam İşbirliği Konferansı Örgütü
- Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
- Avrupa Konseyi
- Arap Birliği
- Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
- Şanghay İşbirliği Örgütü

Devlet Dışı Örgütler

- İsminden de anlaşılacağı üzere, devletler haricindeki aktörler tarafından oluşturulan örgütlerdir. Bireyler, birey grupları, dernekler, vakıflar oluşturabilirler. İstisnai durum olarak devletler de üye olabilirler.
- Ekonomiden çocuk haklarına, dinden kültüre kadar geniş bir konu yelpazesi temelinde kurulabilirler.
- Uluslararası bir anlaşmaya gerek yoktur. Bireylerin ya da çeşitli örgütlerin/derneklerin bir araya gelmesiyle kurulabilirler.
- Özellikle Soğuk Savaş'ın ardından sayılarında patlama yaşanmıştır. Uluslararası alanın devlet tekelinden çıkmasıyla ve küreselleşme etkisiyle çok sayıda bu türden örgüt sahneye çıkmıştır.

-
- Bu kuruluşlara sivil toplum örgütleri, kar amacı gütmeyen örgütler, gönüllü kuruluşlar gibi isimler de verilmektedir.
  - Yoğunlaştıkları özel konulara yönelik uluslararası alanda farkındalık yaratabilirler. Devletler arası politikada geri plana itilen konularda çalışabilirler. Örneğin; yoksulluğun azaltılması, işçi hakları, nesilleri tükenen hayvanlar, temiz su arzı gibi.
  - Bölgesel ya da küresel bazda faaliyet gösterebilirler.

-
- Devlet baskısından etkilenmeden, alanında bağımsız politika yürüten oluşumlardır.
  - Sivil örgütlenmeler olmaları beklenmektedir. Gönüllü kuruluşlardır.
  - Kısaca devletler arasında uluslararası anlaşmalarca kurulmuş fakat uluslararası örgüt statüsündeki oluşumlardır.

Devlet/Hükümet dışı örgütler sayesinde...

- Devletlerin başat aktör olduğu ve onlardan sonraki en etkili aktör olan hükümetler arası örgütlerin de devletler tarafından kurulduğu düşünüldüğünde;
  - Uluslararası hukukun işleyişinin kontrolü
  - Realpolitiğin arka planında kalan konuların gündeme taşınması
  - Devlet eylemlerin denetlenmesi
  - İnsan, hayvan ve çevre haklarının savunulması
  - Hassas konularda uluslararası kamuoyu farkındalığı yaratma
  - Devletleri ve şirketleri kar elde edemeyecekleri projelere yönlendirme
  - Uluslararası alandaki sorun ve sıkıntılara yönelik baskı grubu oluşturma gibi başlıklarda önemlidir.

Örnekler;

- Uluslararası Af Örgütü,
- İnsan Hakları İzleme Örgütü,
- Greenpeace,
- Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Örgütü,
- Dünya Kültürler Konseyi,
- Sınırları Olmayan İnsan Hakları Örgütü,
- Sınır Tanımayan Doktorlar,
- Gazetecileri Koruma Komisyonu,
- Afrikalı Kadın Eğitimciler Forumu,
- Uluslararası Amatör Tiyatrolar Birliği,
- Uluslararası Üniversiteler Birliği,
- Yetişkin Eğitimi İçin Uluslararası Konsey gibi.

Örgütlerin Sınıflandırılması

- Devletler Arası ve Devletler Dışı Ayrımının ardından uluslararası örgütler;
  - Coğrafi Sınıflandırmaya göre:
    - Evrensel Örgütler (BM, Dünya Bankası, Uluslararası İnsan Hakları Örgütü)
    - Bölgesel Örgütler (Amerikan Devletleri Örgütü, NATO, Afrika Birliği Örgütü, Karadeniz İşbirliği Örgütü)
  - Faaliyet Konusu Sınıflandırmasına göre:
    - Genel Amaçlı (Milletler Cemiyeti, BM, Avrupa Birliği, Arap Birliği)
    - Askeri/ Savunma (NATO, BAB, Varşova Paktı)
    - Sosyal Amaçlı (Uluslararası Af, Dünya Sağlık, UNESCO)
    - Ekonomi Amaçlı (Uluslararası Para Fonu, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi, ASEAN)
    - Siyasi Amaçlı (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü)

Uluslararası Örgütler ve Uluslararası Sistem

- Uluslararası örgütler, devletlerin egemen olduğu uluslararası sistemdeki tekeli bitirmiştir.
- Uluslararası alanda siyasi ve hukuki yeni bir aktör türü ortaya çıkmıştır.
- Daha öncesinde sorunlarını kendileri çözen devletler, bir çatı altında buluşabilme imkanı bulmuşlardır.
- Kuralları, etkileri ve yapıları belirli bu yapılar uluslararası alanda bir hukuki yolun çizilmesinin önünü açmıştır.
- Uluslararası toplum, uluslararası örgütlerle birlikte hem ilişkisel hem de kurumsal özelliklere sahip olan bir yapı haline gelmiştir.

Uluslararası Örgütlere Katılım

- Üye olma
- Ortak Üyelik
- Kısmi Üyelik
- Bağlı Üyelik
- Gözlemci Statüsü

Konuyla İlgili Son Bilgiler;

- Örgütlerin kurucu anlaşmaları vardır. Bu anlaşmalar; örgütlerin faaliyet alanları, üyelikle ilgili koşullar, taraflar, merkez gibi özellikleri konu edinir.
- Örgütler; tam üyelik dışında gözlemci üyelik gibi farklı statülerde temsilci kabul edebilirler.
- Kimi konularda örgütler ortak çalışma düzenleyebilirler.
- Uluslararası örgütlerin, uluslararası hukuk nezdinde başlığı bulunmaktadır.

Uluslararası Örgütlerin Hukuki Şahsiyeti

- Devletler arasında bir anlaşmayla kurulan uluslararası örgütler, yani devletler arası örgütler uluslararası hukukun kişisi olarak kabul edilir.
- Çünkü uluslararası örgütler; devletlerden ayrı, kendi iradesine göre hareket edebilen, haklara sahip olan ve yükümlülükler üstelenebilen varlıklardır. Kurucu anlaşmaları da doğrudan buna atıf yapabilir fakat açıkça belirtilmeyebilir de.
- Sivil toplum tarafından kurulan uluslararası örgütler ise esasında uluslararası hukukun bir kişisi sayılmaz ama zaman içinde bu tür örgütler uluslararası alanda hak iddia etmeye başlamışlardır.

Şahsiyetin Getirileri

- Andlaşma yapma ehliyeti
- Diplomatik ilişkiler kurabilme ehliyeti
- Hak arama ehliyeti
- Uluslararası sorumluluk